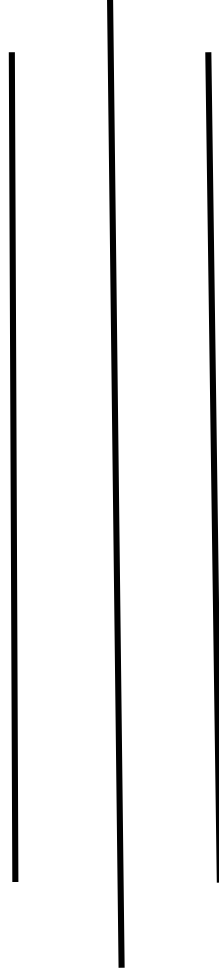

प्रदेश सभा
सार्वजनिक लेखा समिति
बागमती प्रदेश

प्रतिवेदन तथा निर्देशन कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन
२०७८

प्रतिवेदन तथा निर्देशन कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमिति
प्रदेश सभा सचिवालय
हेटौडा, नेपाल

कृतज्ञता

बागमती प्रदेश सभा अन्तर्गतको सार्वजनिक लेखा समितिको मिति २०७६/१२/०५ गतेको बैठकको निर्णयबाट गठित प्रतिवेदन तथा निर्देशन कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमितिले प्राप्त जिम्मेवारीलाई सहजतापूर्वक बहन गर्ने क्रममा मार्गनिर्देश गर्नु हुने प्रदेश सभाका माननीय सभामुख श्री सानुकुमार श्रेष्ठ, माननीय उपसभामुख श्री राधिका तामाङ्ग, बैठकमा उपस्थित भई आफ्नो महत्वपूर्ण समय प्रदान गर्नु हुने सार्वजनिक लेखा समितिका माननीय सभापति श्री न्हुक्षे नारायण श्रेष्ठ र सार्वजनिक लेखा समिति तथा उपसमितिका माननीय सदस्यहरुमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु। उससमिति आफुले प्राप्त गरेको जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने क्रममा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नु हुने मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय, प्रदेश सभा सचिवालय र अन्य मन्त्रालयहरु प्रति उपसमितिको तर्फबाट विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। उपसमितिको जिम्मेवारीलाई सक्रिय सहभागिता मार्फत परिणाममुखी बनाउन समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नु हुने प्रदेश सभाको सचिव, समिति सचिव र कर्मचारीहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु।

मा. बेलीमैया घले

संयोजक

विषयसूची

	पृष्ठ संख्या
परिच्छेद – १ परिचय	१-२
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ अध्ययनको उद्देश्य	२
१.३ उपसमितिको कार्यक्षेत्र	२
१.४ अध्ययन विधि	२
परिच्छेद – २ मन्त्रालयगत छलफल तथा प्राप्त विवरणको विश्लेषण	३-६
२.१ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	३
२.२ उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय	३
२.३ आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	४
२.४ भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	५
परिच्छेद – ३ अध्ययनको निष्कर्ष	७
परिच्छेद – ४ सुझावहरू	८
सन्दर्भ सामग्रीहरू	९

परिच्छेद-१

परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधानको धारा १९३ बमोजिम प्रदेश सरकारको काम कारबाहीलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेश सभाले प्रदेश सभा नियमावलीको नियम १४६ बमोजिम आवश्यकता अनुसार विभिन्न समितिहरू गठन गर्न सक्ने व्यवस्था भए बमोजिम सार्वजनिक लेखा समिति गठन भएको हो। यस समिति अन्तर्गत २०७६ सालमा समितिले गरेको निर्णय एवं निर्देशनहरू, सुझावहरू तथा सोको कार्यान्वयनको अवस्थालाई सम्बन्धित मन्त्रालयहरूबाट प्राप्त विवरणहरूलाई सुक्ष्म रूपमा अध्ययन गरिएको थियो। सार्वजनिक लेखा समितिले २०७६ सालको वार्षिक प्रतिवेदन र विभिन्न समयमा गठन भएका उपसमितिहरूले पेश गरेका प्रतिवेदनहरूको अवस्था अनुगमन, कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कन गर्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित मन्त्रालयलाई समितिले दिएको निर्देशनको कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिने र आवश्यकता अनुसार माननीय मन्त्रीसँग र मन्त्रालयका प्रतिनिधीहरूसँग छलफल गर्दै आएको छ।

प्रदेश सभा अन्तर्गत सार्वजनिक लेखा समितिको २०७६ चैत्र ५ गते बसेको ३० औं बैठकले सम्बन्धित निकायमा अध्ययन, अनुगमन गरी २०७७ बैशाख ७ गतेभित्र प्रतिवेदन पेश गर्ने गरी माननीय बेलीमैया घलेको संयोजकत्वमा तपसिल बमोजिमको ५ सदस्य उपसमिति गठन गरेको थियो।

१ मा. बेलीमैया घले	-संयोजक
२ मा. पुकार महर्जन	-सदस्य
३ मा. रत्न प्रसाद ढकाल	-सदस्य
४ मा. दीपक निरौला	-सदस्य
५ मा. बिनोद कु. खड्का	-सदस्य
६ श्री अम्बिक घिमिर	-सदस्य सचिव

यस उपसमितिको पहिलो बैठक २०७६ साल चैत्र ६ गते बसि समितिको वार्षिक प्रतिवेदन २०७६ र विभिन्न समयमा गठन भएको उपसमितिहरूले पेश गरेको प्रतिवेदनहरूको कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नको लागि सबै मन्त्रालयसँग कारण सहित विस्तृत विवरण माग गर्ने निर्णय भए बमोजिम सम्बन्धित मन्त्रालयहरूसँग उक्त विवरण माग गरिएको थियो। तत्पश्चात् विश्वभरी फैलिएको कोभिड-१९ को महामारीका कारण नेपालमा पनि बन्दाबन्दीको अवस्था सिर्जना भयो। जसले

गर्दा लामो समयसम्म समितिको बैठक बस्न सकेन र समितिले समयमा नै सहज ढंगले आफ्नो कार्यसम्पादन गर्न सकेन। साथै मन्त्रालयहरूबाट समेत तोकिएको समय भित्र माग गरे बमोजिमका विवरणहरू प्राप्त हुन सकेन। तथापि ढिलो गरी प्राप्त विवरणहरूलाई प्रतिवेदनमा समाहित गर्ने र बार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु अगावै समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने गरी छलफल एवं कार्यप्रक्रिया अगाडी बढेको थियो।

१.२ अध्ययनको उद्देश्य

बागमती प्रदेश सभा सार्वजनिक लेखा समितिको बार्षिक प्रतिवेदन २०७६ र बिभिन्न समयमा गठन भएका उपसमितिहरूले पेश गरेका प्रतिवेदनहरूको कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका सम्बन्धमा सम्बन्धित मन्त्रालयहरूबाट प्राप्त विवरणको अध्ययन गरी वास्तविक अवस्थाको प्रतिवेदन समिति समक्ष पेश गर्ने र आगामी दिनमा सार्वजनिक लेखा समिति र सो अन्तर्गत गठित उपसमितिको निर्णय पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गराउने।

१.३ उपसमितिको कार्यक्षेत्र

सार्वजनिक लेखा समिति अन्तर्गत बनेको प्रतिवेदन तथा निर्देशन कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमितिको कार्यक्षेत्र तपसिल बमोजिमका निकायहरू तोकिएको थियो।

१. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
२. आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय
३. उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४. आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय
५. भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
७. सामाजिक विकास मन्त्रालय
७. भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय

१.४ अध्ययन विधि

१. समितिको वार्षिक प्रतिवेदन, २०७६ र उपसमितिले दिएको सुझाव कार्यान्वयनको सम्पूर्ण विवरणहरू संकलन गरी अध्ययन गरिएको।
२. समितिले समय समयमा दिएको निर्देशन कार्यान्वयनको अवस्था अध्ययन गरिएको।
३. मन्त्रालयहरूबाट प्राप्त भएका लिखित विवरणहरू समितिका सदस्यहरूबीच छलफल गरिएको।

परिच्छेद-२

मन्त्रालयगत छलफल तथा प्राप्त विवरणको विश्लेषण

२.१ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

प्रदेश कानूनको आवश्यकता पहिचान गर्ने र निर्माणमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने मुख्य निकायको रूपमा आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय रहेको छ। यस मन्त्रालयको मुख्य जिम्मेवारी भनेको कानून निर्माणमा नेतृत्व गर्नु हो। यसका साथै आफूले बनाएको कानूनको कार्यान्वयनको अवस्थाबारे समय समयमा जानकारी लिनु पनि यस मन्त्रालयको कर्तव्य हो। प्रदेशमा बनाउनुपर्ने ९९ वटा नयाँ कानूनमध्ये हालसम्म ४१ वटा नयाँ कानून बनेको छ, १० वटा संशोधन ऐन, प्रत्येक वर्षको निमित्त विनियोजन र आर्थिक ऐन र १२ वटा नियमावली बनेको पाइयो। बागमती प्रदेश सभामा विभिन्न तीन मन्त्रालयसँगको समन्वयमा कानून निर्माण कार्यलाई प्रमुख प्रथमिकतामा राखेर काम भइरहेको पाइयो। अझै ५८ वटा नयाँ कानून निर्माण गर्न बाँकी नै भएकोले २०७६ सालमा बनेका कानूनहरूको कार्यान्वयन भए/नभएको अवस्थाको अध्ययन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने अवस्था देखिएन।

२.३ उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

१. यस मन्त्रालय अन्तर्गत सम्बन्धित स्थानको अध्ययन अनुसन्धान गरी सम्बन्धित क्षेत्र/स्थानको सम्बन्धित निकाय र सहभागीहरूसँग समन्वय गरी कार्यक्रम/योजनाहरू छनौट गर्नु पर्नेमा सो कार्य भएको देखिएन।
२. यस मन्त्रालय अन्तर्गतका योजनाहरूलाई परियोजना बैंकको अवधारणा अनुसार कार्यान्वयनमा गई सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्नु पर्नेमा सो गरेको पाइएन।
३. प्रदेशमा बेरोजगारीको चपेटामा रहेको जनताको लागि यस मन्त्रालय अन्तर्गत रोजगारी सृजना गर्न धेरै क्षेत्रहरू भएता पनि स्वरोजगार तथा सीपमूलक कार्यक्रमहरूको सुरुवात गरेको र उत्पादनमुखी उद्योगहरूलाई कानून बमोजिम विभिन्न थप सेवा तथा सुविधाहरू उपलब्ध गराएको देखिन्छ।
४. प्रदेश सरकारबाट सञ्चालित कामकारवाही कानून बमोजिम गर्नको लागि समुहगत कार्यहरू गर्दा बैंकिङ्ग प्रणालीलाई अबलम्बन गरेको र स्थानीय तहसँग समन्वय तथा छलफल भएको देखिएन।

५. यस मन्त्रालय अन्तर्गत बनेका कार्यक्रमहरूको सम्बन्धित विषय विज्ञसहित योजना कार्यान्वयनको सम्बन्धित कार्यालय, निर्देशनालय तथा मन्त्रालयबाट समेत नियमित अनुगमन कार्य भएको देखिन्छ।
६. सार्वजनिक लेखा समिति अन्तर्गत २०७६ सालमा उपसमितिहरूले दिएको चार वटै प्रतिवेदनहरूको कार्यान्वयन तथा अध्ययन, अनुगमनको विषयमा बुँदागत लिखित जानकारी गराएको देखिन्छ।

२.४ आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय

१. अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण अन्तर्गत प्रदेश समपुरक एवं विशेष अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि बमोजिम प्रक्रिया पुरा गरी सम्बन्धित तहबाट प्रस्ताव भई आएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा छनौट गरी कार्यान्वयनको लागि हस्तान्तरण भएको देखिन्छ।
२. सार्वजनिक लेखा समिति, प्रदेश इन्धन खर्च छानविन उपसमितिको प्रतिवेदनको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा सवारी प्रयोग गर्नु पर्ने कार्यक्रमहरूको विवरण र पदाधिकारीहरूको निमन्त्रणा र स्वीकृत भ्रमण आदेश अद्यावधिक गरी नीजि सचिवालयमा राख्ने गरेको देखिन्छ। मन्त्रालयले गरेको इन्धन खर्चको रकम र प्रदेश लेखा नियन्त्रकको कार्यालयको निकास रकम मासिक रूपमा भिडाई श्रेस्ता अद्यावधिक गरेको देखिन्छ।
३. आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयबाट बजेट तर्जुमा गर्ने समय अगावै विषयगत मन्त्रालयहरूलाई बजेट सिलिङ्ग र प्रत्येक आर्थिक वर्षको श्रावण १ गते खर्च गर्ने गरी अख्तियारी पठाउने गरेको देखिन्छ।
४. बजेट कार्यान्वयन गर्न विषयगत मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूलाई आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०७६ बमोजिम समयमै अख्तियारी पठाएको देखिन्छ।
५. स्थानीय तहहरूमा विनियोजित वार्षिक बजेट सँगै स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि कार्यविधि र प्रचलित खरिद ऐन/नियमावली बमोजिम कार्यान्वयन गर्नका लागि लिखित जानकारी पठाएको देखिन्छ।

६. हस्तान्तरण भएका कार्यक्रम अन्तर्गत स्थानीय तहबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूको स्थलगत अनुगमन र अन्तर्क्रिया गरेको देखिन्छ। यस कार्यक्रमको प्रगति विवरण चौमासिक रूपमा प्र. ले. नि. का. र आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयमा पठाउने सम्बन्धी कानूनी र नीतिगत व्यवस्था समेत गरेको देखिन्छ।
७. प्रदेश समपुरक तथा विशेष अनुदान लगायतका योजना कार्यान्वयनको अनुगमनलाई प्रदेश सभाको प्रत्यक्ष निर्वाचित सदस्यको संयोजकत्वमा समानुपातिक सदस्य समेत रहने गरी अनुगमन समितिको व्यवस्था गरेको देखिन्छ।
८. विनियोजन ऐन, आर्थिक नियमावली बमोजिम खर्चको व्यवस्थापन र निकासको लागि प्रदेश लेखा नियन्त्रकको कार्यालयलाई निर्देशन गरेको पाइन्छ।
९. योजना छनौटका सम्बन्धमा बहुवर्षिय योजना, क्रमागत योजना र प्रदेश सरकारका प्रथमिकताका योजनाहरूलाई प्रथमिकीकरण गरी योजना/कार्यक्रममा बजेट विनियोजन गर्न पठाएको देखिन्छ।

२.७ भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय

१. यस मन्त्रालयले समितिको २०७६ सालको वार्षिक प्रतिवेदन तथा उपसमितिहरूले दिएको सुझावहरूलाई समेटेर आफ्नो लिखित प्रतिवेदन दिएको छ।
२. मन्त्रालयले जनता आवास कार्यक्रम र एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रमको कार्यान्वयन गरी आवश्यक स्थानमा मात्र आवास निर्माण र एकीकृत बस्ती विकासको थालनी गरेको पाइन्छ। नीति तथा कार्यक्रम, प्रदेश योजनाको थालनी, समयमै मागको आधारमा बजेटमा आयोजनाको छनौट भइ समस्या समाधान गरेको पाइएन।
३. उपभोक्ता समितिको काम पारदर्शी र जवाफदेही बनाउनु पर्ने सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद ऐन, नियमावली र बागमती प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावलीको कार्यान्वयन गरी आवश्यक काम भएको देखिएको छ। उपभोक्ता समितिबाट निर्माण कार्य गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्याविधिको सन्दर्भमा सार्वजनिक खरिद नियमावलीको नियम ९७ को उपनियम १४ बमोजिम कार्यविधि बनाउने अधिकार सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयलाई दिएको तर कार्यविधि निर्माण गर्ने कार्य सम्बन्धित निकायबाट भएको देखिएन।

४. यस मन्त्रालय अन्तर्गतको कार्य उपभोक्ता समितिबाट गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधिको निर्माणको लागि मस्यौदा तयार गरी सम्बन्धित मन्त्रालयमा सहमतिको लागि पठाउदा सम्बन्धित मन्त्रालय पनि क्षेत्राधिकारविहीन भएको पाइयो जसको कारण यो कार्य अघि बढ्न सकेको देखिएन।
५. प्रदेश पूर्वाधार साझेदारी कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७६ को निर्माण गरी प्रदेश सभा सदस्यको भूमिकालाई विस्तार गरेको देखिन्छ। अन्य व्यवस्थापनको लागि प्रदेश सभाको नीति, कार्यक्रम र कानून बमोजिम रहि काम भएको देखिएन।
६. यस मन्त्रालयबाट भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यक्रममा इन्धन खर्चमा दश हजारको खर्च फरक भएको प्रष्ट्याउने सम्बन्धमा मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयबाट आवश्यक ध्यानाकर्षण भई लेखाङ्कनमा प्राविधिक त्रुटी भई त्यस विषयमा मन्त्रालयको लेखा शाखाबाट जानकारी प्राप्त भएको देखिन्छ।
७. मन्त्रालयले सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ लाई समय सापेक्ष सुधारका लागि संघीय सरकारलाई अनुरोध गरेको देखिन्छ।
८. प्रदेशको विद्यमान नीति, चालु आवधिक योजना र संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्थाको दायरा भित्र रहेर कार्य गर्ने क्रममा उपसमितिहरूको निर्देशन कार्यान्वयन गरेको देखिन्छ। यसैकारण जनता आवास कार्यविधि समयानुकूल परिमार्जन गरेको देखिन्छ भने अन्य कार्यविधिहरू समयानुकूल परिमार्जन हुन नसकेको।
९. यस मन्त्रालयले स्थानीय तह र संघीय सरकारसँगको सम्बन्धमा सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको आधारमा संविधानको भाग २० मा परिकल्पना गरे बमोजिम कार्य गरेको देखिदैन।

परिच्छेद-३

अध्ययनको निष्कर्ष

प्रदेश सभा, बागमती प्रदेशको सार्वजनिक लेखा समितिले सरकारले गरेका काम कारवाहीको निग्रानी गर्ने र समितिको निर्णय कार्यान्वयनको लागि निर्देशन गर्ने गर्दछ। अनियमितता र भ्रष्टचारलाई सदैब खबरदारी गर्ने गर्दछ। यस समिति अन्तर्गत बनेका विभिन्न उपसमितिहरूले मन्त्रालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूलाई समय-समयमा आफ्नो प्रतिवेदन माफत सरकारले गरेका कार्यहरू चुस्त, दुरुस्त र पारदर्शी हुनुपर्छ भन्ने हेतुले २०७६ सालको वार्षिक प्रतिवेदनमा औल्याएका सुझावहरूलाई कार्यान्वयनमा लैजाने सम्बन्धमा कतिपय मन्त्रालयहरूले ऐन, कानून तथा नियमावलीहरू बनाउने क्रममै रहेको देखिन्छ। त्यसैले गर्दा यस समितिले दिएको सुझावको सन्दर्भमा आगामी दिनमा आवश्यक कानूनहरूको निर्माण गरी कार्यान्वयन तर्फ अगाडी बढ्न तत्पर रहेको देखिन्छ। यी विषयहरूलाई मध्यनजर गरी काम गरेमा यो प्रदेश नमूना बन्ने देखिन्छ।

यस प्रदेशमा अझै ५८ वटा नयाँ कानूनहरू बन्न बाँकी भएको कारण सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायहरूले आफ्नो कार्यहरूलाई अगाडी बढाउन नसकेको। आगामी दिनमा प्रभावकारी ढंगले अगाडी बढाउने सम्बन्धित मन्त्रालयबाट लिखित प्रतिद्धता जनाएको पाइयो। कानून अभावको कारणले गर्दा अन्य कार्यहरूको लिखित विवरण अध्ययन गर्दा कार्यालयको अवस्था सकारात्मक ढंगले अगाडी बढेको पाइयो। मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय र सामाजिक विकास मन्त्रालयलाई यस उपसमितिले पत्राचार गरी एवं मौखिक जानकारी गराई पटक पटक ताकेता गर्दा पनि माग गरेको विवरण उपलब्ध नगराएकोले उक्त मन्त्रालयले समितिको प्रतिवेदन तथा निर्देशन कार्यान्वयन गरे/नगरेको देखिँदैन।

यो उपसमिति गठन हुने वित्तिकै विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ को कारणले गर्दा सोचे अनुरूपको कार्य गर्न सकेन यद्यपि सम्बन्धित निकायहरूसँग सघन छलफल हुन नसके पनि प्राप्त विवरणको अध्ययन गरी निष्कर्षमा पुगेको छ।

परिच्छेद-४

सुझावहरू

- १ विभिन्न मन्त्रालयहरूसँगको समन्वयमा समयमै कानून निर्माणको कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखि कार्य अगाडी बढाउनु पर्ने।
- २ प्रदेश सभा सचिवालयमा दर्ता भइ विचाराधीन अवस्थामा रहेका ऐन कानूनलाई पारित गर्न सम्बन्धीत निकायले पहल गर्नु पर्ने।
- ३ योजना छनौट गर्दा जनप्रतिनिधि तथा सरोकारवाला निकायको समेत सहभागिता गराउनु पर्ने।
- ४ स्वरोजगार तथा सीपमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी उत्पादनमुखी उद्योगहरूलाई कानूनमा आवश्यक सुधार तथा संशोधन गरी थप सुविधा दिनु पर्दछ।
- ५ उपभोक्ता समिति मार्फत काम गर्दा बैकिङ प्रणाली मार्फत भूक्तानी गर्नुका साथै सार्वजनिक सुनुवाई गर्नु पर्दछ।
- ६ योजना कार्यान्वयन कार्यालय, निर्देशनालय तथा मन्त्रालयबाट योजनाको नियमित अनुगमन गर्नु पर्दछ।
- ७ हरेक योजनाको न्यूनतम बजेटको सीमा निर्धारण गरी परियोजना बैंक संचालन गरी व्यवस्थित रूपमा लागु गर्नु पर्दछ।
- ८ उपभोक्ता समितिबाट संचालित योजनाहरूमा जनसहभागितालाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ।
- ९ स्थानीय तहलाई अनुदान उपलब्ध गराई कार्यान्वयन हुने योजना छनौट गर्दा त्यसको कार्यान्वयनको सुनिश्चितता हुनु पर्ने।
- १० विकास निर्माणमा पर्ने वन क्षेत्रको जग्गा उपलब्ध गराउन सम्बन्धित पक्षले आवश्यक सहजीकरण गर्नु पर्ने।
- ११ प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबीच बजेट निर्माण गर्दा आपसी समन्वय हुनु पर्दछ भने प्रदेश सभा सदस्यको समन्वयमा योजना छनौट हुनु पर्दछ।
- १२ सार्वजनिक लेखा समितिले गरेका निर्णय तथा निर्देशनहरू प्रदेश सरकारको महत्वपूर्ण दस्तावेज हुनु पर्ने हो। तर समय समयमा गम्भिर विषयमा लेखा समितिले दिएको निर्देशन एवं सुझावहरू कार्यान्वयन गरेको देखिँदैन, तसर्थ लेखा समितिको प्रभावकारिता र सरकारलाई जवाफदेहीताको लागि कठोर निर्णय लिनु पर्ने देखिन्छ।

- १३ दक्ष जनशक्ति र सम्बन्धित कार्यालयको अभावमा योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन, मूल्याङ्कन नभएकोले पर्याप्त जनशक्तिसहित प्रत्येक जिल्लामा आयोजना कार्यान्वयन इकाई तथा सेवा कार्यालयको विस्तार गर्नु पर्ने।
- १४ सबै विषयगत मन्त्रालयहरूलाई लेखा समितिले माग गरेको आवश्यक कागजात पटक-पटक ताकेता गर्दा पनि उदासिनता देखाएकोले आफ्नो कर्तव्यप्रति गम्भिर बन्न मन्त्रालयहरूलाई निर्देशन दिनु पर्ने।
- १५ प्रदेश पूर्वाधार, विशेष एवं सम्पूरक अनुदानका योजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउन सम्बन्धित क्षेत्रको प्रत्यक्ष निर्वाचित प्रदेश सभा सदस्य संयोजक भएता पनि प्राविधिक जनशक्तिको अभावमा गरिने अनुगमन व्यवहारिक नहुने हुँदा प्राविधिसहितको अनुगमन समिति बनाउनु पर्ने।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु

- ✓ नेपालको संविधान ।
- ✓ प्रदेश सभा नियमावली ।
- ✓ प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम एवं बजेट वक्तव्य ।
- ✓ सार्वजनिक लेखा समितिका निर्णय ।
- ✓ मन्त्रालयबाट प्राप्त विवरणहरु ।